

ALOIS JIRÁSEK

STARÝ PLŠEK

Z kroniky „U nás“ vybral a k vydání připravil Vítězslav Ržounek
Původní ilustrace Adolfa Kaspára

Když zámecký kaplan Havlovický stal se farářem v městečku Padolí, vydal se na místo nového povolání pln dobré vůle i síly, dychtěl po práci. Nesnázi se nelekal, věře v dobro i v lid, v jeho zdravé jádro. Když přijel do své kolatury, zahlédl na samém konci první vesnice vpravo od cesty malou chaloupku, tak malou, že si jí musil každý povšimnouti. Stála o samotě u stezníku, jenž vedl do polí kolem travnatého břehu. Několik buků v něm rostlo a vysoký javor na kraji tmavé houštiny trnkové. Břeh ten spadlým listím jako zlatě zachumelený byl se svými starými stromy malebným pozadím té klícky o dvou malých okénkách pod slehlými, do zelena omšnými došky.

Právě se k ní ubíral tím stezníkem z polí jakýs mužik starý dlouhých, bílých vlasů za uši shrnutých, povřísllem přepásaný, v botách, nesa na zádech putnu, pod kterou se prohýbal. Opíral se o dlouhou hůl; až nad hlavu mu trčela.

Ta hůl byla faráři Havlovickému nejprve nápadná; pak si všiml, že má staroch dlouhé, šedé, skoro bílé vlasy, za uši shrnuté, a na hlavě třírohý klobouk. Jistě člověk z vydání tuze starého. Třírohý klobouk, kdepak teď už. Farář se chtěl zeptat kočíbo, ale ten, pozorovav také starce o vysoké holi, právě se nahnul s kozlíku do kočáru a řekl s úsměvem:

„Starý Plšek jde domů, jemnostpane.“

„Kam —“

„Semhle,“ a ukázal bičem na ten baráček chatrný.

„To je jeho? A kdo je to?“

„To je jeho chalpa, taková díra, sotva se tam sám otočí. Plšek se jmenuje.“

„Co on je, co to nese?“

„A to nese kvasnice z čermenského pivovaru. Lidé si pro ně k němu chodí.“

„Je hodně starý.“

„Ó, tuze starý, a je sám, je starý mládenec. To tak v té chalupě hospodaří, všechno si sám uvaří, uklidí, všechno. Nikoho nemá.“

„To je těžké živobytí.“

„No, byl vždycky spokojený, ale teď je hůř, tady s tou putnou se tahat, když mu do osmdesáti mnoho neschází.“

„A propána!“ žasl i litoval farář; sáhl pod pláštěm do kapsy a chtěl nařádit, aby kočí zastavil. Nechal však peněz i kočího, jak mu připadlo, že by to divně, jako úmyslně vypadalo, kdyby vystoupiv šel k starci a dal mu něco na přilepšenou; to že se může stát jinak.

Jeli dál; chaloupka s pestrým pozadím břehu v opadálém listí, se stromy i sehnutý dědoušek v třírohém klobouku, namáhavě o holi břímě nesoucí, po němž se farář soucitně ohlížel, zmizeli.

Mrzlo a bylo ticho, veliké, hluboké ticho zimní noci. Stříbrný její přísvit chvěl se mrazivým, jiskrným vzduchem, rozlil se po lukách, jejichž bělostný, čistý háv se v něm třpytil a mihotal po šíru i u řeky mezi dlouhými stíny tmavých olší, jež stály v bílých plachtách přes hlavy. Stříbrný přísvit rozjiskřil svahy, rozjasnil zachumelené lesy nad nimi, stojící tiše jako zaklené s nehnutým, hustým stínem. A mhavo na obzoru tím přísvitem prokouzlené neslo se průsvitavě jako stříbrný závoj, v němž se bledě rozplývala ztlumená modř zavátých lesů po vrších, po horách v tu chvíli jako nadechnutých, v tajemné stíny se měnících.

V tom stříbrném přísvitu leskly se ujeté, hladké koleje opuš-

těné, mrtvé silnice, po níž jako vítr svištěly farářovy sáně a po níž i zavátým příkopem hnal se jejich lomený stín i nohaté, kmitavé stíny koní. Po jejich řemení, po mosazných kotoučích a ozdobách, po cinkavých rolničkách smekal se ten přisvit, kmital se a přeska-koval, prošlehoval a hasl, jak se cesta točila.

Mráz byl a všude světlo, magické, čarovné. Všecko ztuhlo, všecko spalo. Po vsi temno, lampičky a louče u stavů nehořely; byla neděle. Tu onde kmitla se zardělá zář malých oken pod zasněženými došky, s jiskřivou ozdobou rampouchů v okapu. A kde bylo tmavo, zableskly se tabulky odleskem měsíce; průčelí obílených příbytků, jím bělejší a jasnější, i tmavé, roubené stodoly v závějích sněhu, bělostné mitry kolů, zachumelené ploty, sněhem ošlehané kmeny stromů bílých korun, jiskrný svit běla i kmitavé stíny, vše se míhalo vpravo, vlevo, vzad, jak koně domů sami kvapící letěli spící vesnicí.

Farář Havlovický, opřený v koutku saní, se ani nehnul. Seděl v teple, a přece jakoby v jakémisi tuhnutí pozbýval vlády, ovíván mrazivým dechem jasné noci; a duch, jako hypnotisován, se o-ma-moval v tom hlubokém, slavném tichu, v magickém osvětlení, v tom stříbrném zamžení, v němž se všecka krajina měnila jako očarovaná.

Najednou se vytrhl z koutku saní, nahnul se dopředu a zavolal na kočího. Ten však, jak měl beranici a límec svého ovčího kožichu s tulipány přes uši, neslyšel. Dál se koně hnali. Farář už po druhé nezavolal, neboť okamžitě se octli na kus od bílé chaloupky, jež se mu kmitla stranou cesty, zachumelená s vysokým, bílým břehem v pozadí. Staré buky a javory na něm stály tiše, nehnuté, obetkány stříbrem měsíce, jenž, velký a bílý, uvázl v pletivu jejich holých korun a jenž obrátil dlouhé stíny starých těch stromů do vyzáře-ného, bělotřpytného svahu sněhem měkčeji zvlíněného.

Farář se po chaloupce ohlížel, po té klícce, o jedné sedniče, jejíž dvě okénka mdle zardívala se mezi tmavým roštím při stěně pod střechou vysoko zachumelenou. Farář si vzpomněl, že to je Plškova chatrč, toho malého stařečka s dlouhými vlasy a třírohým

kloboukem, kterého na podzim, když se tudy vracel z Hradce od přísahy, zahlédl povřískem opásaného, s putnou na zádech, v ruce hůl až nad hlavu.

Tenkrát se tu chtěl zastavit, ale nestavil. Pak na Plška zapomněl; teď si to s výčitkou připomenul. Co dělá ten staroch. — Stav nemá, to slyšel, a pro kvasnice chodit teď nemůže. Z čeho je živ? Svítí. Co dělá? —

Koně ujeli hodný kousek, chaloupka zmizela, jen staré buky bylo pořád ještě vidět, až jako stíny chmuřily se z bledého prosvitu. Havlovický se přestal ohlížeti, ale na Plška mysliti hned nepřestal. Nebyl sám s sebou spokojen.

Ve středu po neděli, které navštívil Náchod, začala sanice plakat. Byl rád té oblevě a nic ho nezarmoutilo, když panímáma, hledíc na tu změnu, prohodila, to že už důchodní se sem na saních nedostanou, jak chtěli, sanice že už nebude. A nezůstala. Obleva vydržela a již příští neděli, které se farář Havlovický vypravil do Poříče na cvičení, byly cesty, necesty, rozmočené, neschůdné.

Farář jel na pěším koni, v čepici, v límcovém plášti. Bylo nevlídné odpoledne, sychravo, mokro; po cestách bezedné bláto, v polích ještě sníh, ale už špinavý. Tratil se valem a tmavé, zmočené lysiny jím prorážely. Zmožené meze se obnažily; nade vším nebe šedé, nízké, a po obzoru těžký, hustý opar.

Již cestou si farář vzpomněl na Plška, a když vstupoval do rychtářovy světnice a rozhlížel se, hledal v shromáždění především stařečka s dlouhými vlasy. Nenašel ho; ptal se pak na něj po cvičení, když seděl s rychtářem a celým právem za stolem. Usmáli se, divili, co že si pan farář na Plška vzpomněl. Pověděli, že je to starý mládenec, přes osmdesát let, teď v tenhle čas že z chalupy sotva vyleze, starý mládenec, že ho tak zlobí.

Farář pak ukončil schůzku za „právním“ stolem dříve nežli jindy. Provázen rychtářem a celým „právem“ až na zásep, u něž čekal kůň, vyhoupl se do sedla a zamířil k Padolí. Schylovalo se k západu; ale po vsi jako by již bylo po něm, mezi příbytky u blátnivé cesty, stáčející se místy až k samé zkalené řece.

Staré, černé olše u ní i vrby porůznu u cesty na zašlé „obci“ dusily poslední přísvit. Vše bez sněhu temnělo, černalo, střechy, ploty, zahrady, na nichž jen vázly ještě sem tam poslední zbytky sněhu, cáry z bělostného roucha zimy.

Po vsi ticho a smutno pozdního nedělního odpoledne. Jedině kroky farářova hnědáka ozývaly se v mlaskavém, cachtavém blátě mezi starými vrby, mezi jejichž divně schýlenými, doupnivými kmeny kvapně zavěšoval soumrak šeré své koltry.

Farář se ohlížel pořád vpravo, aby neminul Plškovu chalupu. Neminul, nemohl, musil ji poznati pro její maličkost, jak stála na samém konci vesnice stranou cesty, mimo vrby a olše, ještě v projasnění, pod slehlými, do zelena omšnými došky. Zahnul s cesty, k samé chalupě, u níž slezl a přivázal u starého kolu koně. Nežli vstoupil, ohlédl se. Nikoho nespátřil.

Vzal za dřevěné ucho, otevřel, sehnul hlavu, krok přes vysoký práh, a již byl v Plškově bytu, zatuchlém, prosáklém zápachem po roští, jímž byl vytopen. Sednička jako klec, ale čistě poklizená, umetená. Jediným pohledem všecko stihl, stěny dávno nebílené, zažloutlé, začoudlé, bez hodin, černý povalový strop, kterého se skoro hlavou dotýkal, v koutě naproti stará kamna zelená, častěji hlínou umazovaná, u podélné stěny nenatřenou postel chudou, vpravo v koutě mezi okénky stůl zkřížených noh, nad ním v rohu obrázky na skle malované, v šeru se tratící. Toliko bílý kůň na jednom, nejspíš brůna sv. Václava, ještě prosvítal a zlatené aureoly svatých mdlým leskem.

Jasanová, nenatřená tabule stolu byla v plnějším světle i rozvěšené, staré modlitby na ní, i Plšek sám dlouhých bílých vlasů u stolu mezi okénky, drobný, bez kazajky, v tmavém bruceku s kulatými knoflíky kovovými, od něhož tím běleji odrážely se rukávy čisté košile.

Tu mezi okny, v hasnoucím, sinavém světle byla jeho hubená vrásčitá tvář přibledlejší. Nečetl, seděl v tom tichu přihrbený, se zrakem sklopeným, jako by šla na něj klíbačka.

Ale jak vrzly dveře, pozvedl svých očí. Byly modré, jako již

vybledlé a zdály se velké a jako vyvstalé v té hlavě věkem drobnější, spánků jako seschlých a tváří zapadlých. Zpod hustého šedého obočí divně pohleděly. V té bledé modři jejich bylo něco neurčitého; zvidaly, ale bez zvědavosti, zkoumaly, ale klidně, netečně, jakoby jinam obrácené.

Jak se farář ohlásil, vstal Plšek, nedělně přistrojený, v kalhotách po kolena, v punčochách a střevících, a šoural se od stolu. Byl jako kus zašlého světa. Návštěva, když poznal, jaká je vzácná, ho vzrušila. Chtěl faráři ruku políbit a od stolu vytahoval jedinou svou židli a utíral ji.

Farář sňal plášť a vyhlédnuv oknem po koni, usedl na židli. Plšek musil opět na své místo.

„Slyšel jsem, že teď málo vycházíte, tedy jsem se u vás stavil,“ řekl farář důvěrně, přátelsky a hned dodal, aby stařec nebyl v nejistotě, že jede z Poříče, ze cvičení.

„Děkuju pěkně, děkuju, jemnostpane, že jsou tak mnoho laskavý, já do kostela teď nemožu, ráčej prominout. Je tu věk.“

„Kolik je vám?“

„Ó, hodně přes osmdesát, jsem teď na kolátuře asi nejstarší. Eště tu byli Kliment a Khom z Padole, ráčej vědět, ale ti oba zemřeli, a z pustin Šimek, ten je živ, ač byl dětma přepranej. Ten jich měl! Šak tadykle poslední jeho vnuk se přiženil sem do Pořčí, do Hejnovskýho keře. Ale já jsem svobodnej, jemnostpane,“ připomínal Plšek a zapadlé rty pohnuly se mu úsměvem, „vysoko starej mládenec, jistě nejstarší.“

„A jak se máte?“

„To vědí, krev starýho k životu nepopichuje. Pravda, kdyby tak člověk šel za mladýma lety, to by eště přichválil.“

„Ale taky jste se za mlada dost naďál.“

„A Bože, jemnostpane, a nasloužil, u lidí, na robotě, pamatuju eště tu první, jak byla, než přišly ty patenty, jak tenkrát byla ta leberie*) pro ni, dyž tenkrát von rychetský ze Rтынě měl gubernu**). A Rusy pamatuju, ty první i ty druhý, to jsem už byl v letech, to jsem už léta sloužil, bodejť dyž jsem začal od malička, dyž nám táta umřel, a mámu jsme už taky neměli. To jsem byl nejdřív za skotáka a brzo, čemu řkajíc skokem, hned za pacholka; za pohůnka skoro ani ne. Na poli jsem začal dělat, jako hakovat, to mně nebylo ještě sedumnáct let.“

„A měl jste na hak dost síly? Zvládl jste to?“

„Ňákej čas; já byl dost uborek. To jsem dál eště z denního platu ve Dřevíči ve mlejně, na těch stráních. Bože, to byla taková krutina, suchý úhory, to takhle hrkalo.“ Plšek natáhl, napjal, co mohl, zpřímá ruce a třásl jimi, jako se mladé třásly při těžké práci, když držel kleče haku. „To šlo ztěžka, a koně jen co noha nohu mine, a při tom jsem měl strach, aby nesletěli jak byla převaž řebena na čtvrtým voboru.“

„Kolik jich bylo u mlejna?“

„Čtyry. Ten čtvrtej byl na zadách,“ vykládal Plšek hovorněji, stržen vzpomínkami a rád, že ho někdo poslouchá, a vážně. „Třetí vobor se jmenoval kotel, ten byl taky zlej, ale nejhůř se dělalo na

*) Selské povstání roku 1775

***) Svobodník Antonín Nývlt byl náčelníkem povstání na Náchodsku

zadách, tu bylo dost nepojezdný země, to kolikrát," staroch mluvil živěji a posedl blíže ke stolu, „jak se založilo, utrhlo se to široko, vzepalo, radlice nechytila a zem vyhodila hak. A živ se znovu!" zvolal prudčeji, jako by vykřikla krutá, nepoddajná půda. Pak klidněji jako v spokojeném vítězství dodal:

„Ale přece se to událo.“

Farář poslouchal s účastenstvím, zvláště tento konec o tuhém, těžkém boji s půdou, o vytrvalosti a houževnaté práci.

„A vydržel jste to tak mladý?!" ptal se ne bez obdivu.

„Nevydržel, ale dál jsem, dokud jsem moh'! Dyž on mladší bratr a sestra nic nevydáli, to byla ještě chasa, a tak jsem musel já. A to se pot s čela hrnul, to si nemusel člověk na ruce ani plivnout, to šáh' jen na hlavu. Ale všeho do času. — Až jednou se mně na poli krev spustila čurkou, až ssedala a já zemdlel.“

„A co jste udělal? Jak jste ji zastavil?“

„Utíral jsem ji rukou a hakoval dál, ale krev jsem nemoh' zastavit, až byla kleč od krve celá zamazaná, jak jsem měl ruce

zakrváceny. Ale když jí mnoho vyteklo, udřalo se mně zeleno a všecko jako by se točilo. Já toho musel nechat a sotva jsem vypřáh'."

„Ležel jste?“

„A ne, brzo jsem se sebral, ale přecejc jsem musel dělat něco jinýho, aby se to usadilo. Dovážel jsem mouku.“

„Co jste měl na den?“

„Pět grošů*), tak na skrovný živobytl.“

„To jste byl pořád u koní?“

„Dlouho, léta, pak dyž už to tak nešlo, dál jsem na poli, jak to bejvá, až jsem si začal tadyk ten handlíček s kvasnicema. Zdědil jsem to po nebožce sestře i tadyk ten baráček, ale na tom ostal dluh, tadyk —“

„A co bratr?“

„Ten už je dávno v zemi. Jsem teď jako hruška v poli.“

„Nestejská se vám?“

„Dokud může člověk dělat, to se nestejská. Ale takhle —“ stařec se zamlčel, bleděmodré oči upřel před se jako v tesknosti, až se zas ozval:

„Nemám co k očekávání.“ Vtom se mu víčka náhle krvavě zarděla. Hned však přešel vrchem dlaně oči a zapadlé, měkké rty jež se zachvěly, chtěly se pohnout úsměvem.

„Ale co by taky člověk chtěl,“ řekl s resignací jako na omluvu, „jen aby to Pánbůh nedopouštěl, dyž mně věku prodlužuje,“ vázl na okamžik, jako by se bál vyslovit, čeho se v duši lekal, ten strach, jenž na něj chodíval, „abych nemusel od síně k síni chodit —“

Žebroty se děsil, aby nemusil od prahu k prahu.

Faráři ho bylo líto. Těšil ho nadějí v Boha a dobré lidi a zeptal se ho, jak je teď v zimě, není-li mu zle.

„To ne, chvála Pánubohu, to eště jde; ňákej groš mně od podzimu ostal, co jsem ušetřil, a já mnoho nespotebujju. Nákou tu bramboru, to selky přidaly, a ráno si uvařím kápku kysela nebo úkrop, o polednách za krejcar mlíka a brambory, a tak to jde.“

*) 15 krejcarů

„A jak chleba?“

„Chleba moc ne, je drahej.“

„Kouříte?“

„Ale tak někdy, to mě eště přide k chuti, ale taky to nemože bejt.“

„Na čtení ještě vidíte?“ farář ukázal na modlitební knížky.

„Už tuze ne, jemnostpane, už se mně litera míhá. Ale takhle v neděli, to si dycky vemu modlitby, dyž nemožu do kostela, to si v knížkách slabikuju, je to jinačí, než dyž se člověk sám modlí pošepmu.“

„Jen se modlete s důvěrou, třeba bez knížek, Pánubohu je to milo, a kdybyste jen pobožně a ze srdce povzdechli.“

Podíval se na knížky. Byl to „Nebes klíč“.

„Jinačí knížky nemáte?“

„Ne, jen tyhle, ty jsou po sestře a ta je zdělila po nebožce mámě.“

„Myslím ke čtení knížky, ne modlicí.“

„Ne, to nemám, ale Petrovickej Braha, von kolovrátník, ten má čtení jen dost a starejch knížek, to vím, to když jsem sloužil na kozejnku ve mlejně, to o tom povídali — ale pravda, teď to má syn; starej Braha už taky odešel.“ Umlkl, jako by se zarazil, ale hned zase začal s úsměvem. „Bože, na koho vzpomenu, všichni už zemřeli, měl bych na krchově co obcházet, známý, a tak —“

Farář vstal a bral si plášť.

Zatím už u stolu světlo haslo; jen západním oknem prošlehl sírově žlutý přisvit, jak se v tu stranu popelavá mračna protrhla. V ostatních koutech se stmívalo, strop černal, kovový svit aureol na skleněných obrázcích zhasl a bílý kůň sv. Václava zapadal v houstnoucí šero.

Tu chvílku, co se farář strojil, nastalo ticho. Jen šouravý krok starého Plška bylo slyšeti, jak vstal od stolu, a k faráři se blížil. Staroch pozdvihuje pravici pohnutě povzdychoval, plný vděčnosti i úžasu, a opakoval živě, ne, že by si nepomyslel, že by si jemnostpán na něj vzpomněl, ne, že je tak mnoho laskavý, že mu děkuje

a že bude mít zlou cestu a čí má koně, snad ne Fejtkova, to že jsou takové divoké mrchy mladé.

Pokyvoval hlavou, když uslyšel, že farář nemá Fejtkova koně, ale Rýdlova, a pochvaloval, a Rýdl, ten že má hodné koně a věrné. Mluvil, mluvil, ale jako by na něco jiného myslel, až umlkl, a povzdychuje přišoural se až k samému faráři.

„Jemnostpane,“ brada se Plškovi zaklepala, „ráčej dovolit. Když jsou tak mnoho laskavý, to mám taky starost, na to taky, nejvíc v noci, myslím, až přijde člověku hodina, až umřu —“

„Čeho se lekáte?“ ptal se farář laskavě.

„Ze nic po mně neostane. Při největším šátru nemoh jsem nic na funus uchovat. Co jsem už na to měl, z toho jsem vystrojil sestře funus, pěkněj funus, na mši jsem dal, všecko, a teď aby mě tak odtáhli, abych byl teprva jako nebožtík obci na obtíž — Dycky jsem dřel do oupadu —“ zavzdychal teskně, hlas mu přeskočil, ale hned si vydechl a chtěl svému hosti políbit ruku, když ho farář upokojil, aby neměl strach, tím aby se nesoužil, že kdyby Pánbůh dopustil a přišla smrt, že on, farář, se už o pohřeb postará.

Stařec, maje oči na něm, počal se usmívat, děkoval a děkoval a zas o funuse začal, že mu doučata a hoši ve vsi i v Padolí slibují, že když je nejstarší mládenec, že mu vystrojí pohřeb, že mu půjdou za mládence a za družice.

„Ale co mladí blázni, to se jen tak starýmu člověku smějou —“ Rekl to s úsměvem, bez hněvu, jak byl slibem a útěchou farářovou povznesen. U dveří znova překvapen začal děkovat, když mu tam farář vtiskl nějaký groš „na tabák“.

A pak stál, drže groše v hrsti sevřené, přihnutě a jak byl, beze všeho, venku přede dveřmi, on, na nějž si nikdo nevzpomněl a ježž dnes sám jemnostpán navštívil, a díval se za farářem, jak odvažuje koně, jak vsedá do sedla, jak vyjel, dav ještě jednou spá-nembohem. Hleděl za ním v tom sychravém podvečeru, jak zajel na blátivou cestu, za níž, za zčernalými vrbami a olšemi dohořival sírově žlutý pruh západu.

Sychravý van čechral dlouhé, bílé vlasy starého Plška. Bledě-

modré oči jeho, jež se obracely za jezdce jako za viděním zapadajícím v šero mezi černými vrhami v posledním přisvitu sinavého, žlutého pruhu, zaslzely, a naráz roztrásla zima vyjeveného, vzrušeného starocha. Obrátil se a rychle vkročil, zimou a pohnutím sehnutější, do své klícky, jež se již celá zatmívala. —

Farář Havlovický jel opuštěnou silnicí sám a myslel na Plška, na jeho starost o funus, aby mrtvola jeho nebyla na obtíž, na jeho strach, že bude musit od síně k síni.

Tady zase taková výsluha za lopocení po celý život. V stáří, už tak obtížném, ještě strach před hladem o posledních dnech života, že musí vzít žebráckou hůl, ten, který do úpadku dřel —

Farář se kmitlo, jak Plšek vypravuje vykřikl: „A živ se znova,“ když mu vzdorná půda vyhodila hak. A na to zas: „A přece se to událo!“

Jaká síla, jaká vytrvalost! Vzpomněl na sebe, že také začíná na takové nepojezdné zemi.

Starý Plšek se díval z okna malé chaloupky na Dušánkův povoz. Díval se i jak zajíždí, ale nepoznal těch u vozu, ani neviděl, že Dušánek na něj kývá. Přepadlá starcova tvář, churší, jak Doubenův bystrý zrak i s cesty rozeznal, zmizela brzo od okna.

Plšek se zas odploužil k posteli chudých peřin v modrých, uválených cíchách, která teď celý den byla odestlaná. Polehoval. Jaro mu nesloužilo. To ještě, jak ho farář Havlovický navštívil, byl chlapík. To ještě i do vsi došel pro mléko, sem tam se i stavil, na toulku. A tu všude a skoro po každé žvatlavě vypravoval o padolském faráři, jak u něho byl, že ho jemnostpán navštívil, to že je laskavý člověk, a jak umí se starým člověkem promluvit a jak člověka potěší.

Ve statku u Benešů, kam si pro ten krapet mléka chodil, se i hovorně přiznal dobrák selce, která mu přála, to že mu vzal padolský farář kámen se srdce, že se mu jemnostpán o funus postará, sám že to povídal, tím že mu odpadla veliká starost, oh —

Pak se jen usmál, když Beneščina dcera, velká, na vdávání, jež máslo tloukla, minila, a co by se tak o funus staral, však že ho má od mládenců poříčských prislibený, že když je svobodný. Usmál se, hlavou zakroutil, to že je planá řeč, na to že není spolehnutí, to že ho jen ta chasa tak zlobí, ale jináč jistě že by ho nechali ležet jako chciplou kočku, ale teď že to má jisté, že bude mít funus jako křesťan.

Věřil v to a tím se těšil, na to doma často vzpomněl a nejvíc v noci, když spaní k němu nemohlo trefit. Myslil na konec, na smrt, ale ne už se strachem, že bude mrtvý obci na obtíž, že jej odtud nějak odtáhnou. A na faráře Havlovického vzpomínal, kdy asi přijede zase do Poříčí na cvičení, modlil se za něj za těch bezesných nocí i ráno a navečer kleče na lavici, nebo odpoledne, kdy sedě u stolu říkal růženec.

Modlil se za faráře a přál si toužebně, kdyby mohl do městečka zase jednou do kostela na jemnostpánovo kázání a na mši.

Ale, ostatek zimy, jak scházela, jak nerada ustupovala jaru a to jak jí jaro těžko přemáhalo, její bouřlivé větry a plískanice, její sychravé mlhy, zle mu dělalo. A nejhůř vysoký věk, jak se dosýpal čas.

Plšek nemohl dlouho ven; až pak, když slunce hrálo do stěn, do sedničky přes zelený trávník před okny, jenž se probělával husími kvítky s rudými poupátky, nutil se z toho svého vězení. Zatoužil po práci jako po chlebu, musil si něco vydělati, protože obcházela chudou, nízkou jeho chatrč druhá starost, ten druhý strach, jenž nejčastěji zvečera, za soumraku vplížil se do jeho chudé světničky, v níž ani hodiny netikaly, když Plšek, nemoha už po světnici ani po síni šukat, sedal nehybně jako pavouk zapředený houstnoucimi stíny.

V tom teskném šeru a tichu plížil se strach k bělovlasému starci, jenž sedal přihrben na kraji postele nebo na lavici u stolu, a připomínal mu, opakoval mu víc a víc, že je zle, že si už hrůzu neděl ani nezakouřil, že všechno došlo, brambory i ten trošek mouky, v jarmaře že není už ani kousek chleba, jen staré uschlé kůrky,

na které nemá zubů, a že už v přítruhletí všecko vybral, že už tam nemá ani groš z toho, co mu farář dal, a co tak dlouho chránil.

Co teď bude, jestliže si něco nevydělá, co ho čeká: než aby šel od síně k síni.

A tu ho začal ten strach až dusit, že pouštěl nevěda růženec na stůl, že přestal říkati modlitbu, kterou se tiše modlil, že začal v duchu stýskati, co to Pánbůh na něj seslal, nač mu tak věk prodlužuje, to že má za všecku klopotu, za všecky krvavé mozoly.

Ale ještě se chtěl bránit a živit, jak se bránil za mlada, když na něj nepojezdná, tvrdá půda křičela: Živ se! Proto, když cesty vyschly, když slunečko hřálo, vytáhl na síni putnu, očistil ji, u řeky omyl (celé půdne na tom strávil), a druhý den, bylo před svátkem Nanebevzetí Páně, oblékl se, vzal svůj jediný starý klo-bouk, třírohý a promaštěný, vzal z kouta dlouhou hůl a na záda čistou tu putýnku.

Vyšel, jak chodíval pro kvasnice, aby měl nějaký výdělek, k němuž selky přidávaly tu trochu mouky, tu kus chleba, trochu tvarohu.

Ale putna přes zimu jako by ztížila. A skoro co krok jako by olova do ní někdo přidával. Píšek sehnutý víc a víc se ohýbal, výš

a výš nad něj rostla dlouhá hůl, o kterou větší a větší tíhou se opíral, povzdechuje, vydechuje. Ale nohy vázly, jako by dřevěněly a putna stláčela nepružný hřbet bez vlády, bez síly, jako kostlivec v té pohádce.

Plšek přes hranice do Čermy do pivovaru nedošel; ani ne na půl cesty, ani ne na čtvrt. Kus za chalupou, u toho travnatého běhu, nad nímž vznášely staré buky s javorem své širé, mohutné haluze, zarazil, k Bohu povzdechuje. Usedl, musil, a pak, když chtěl vstáti, nemohl.

Sbíral se vši mocí, ale sklesl při tom na záda, a ležel tak chvíli bez vlády, s očima k nebi vyvalenýma, úzkostně ztrnulýma. Tak ho našel Rýdl, vychrtlý sedlák, jak šel kolem. Pomohl mu, pozvedl ho, putnu mu sdělal.

Plšek dál nemohl, sám to uznal. Byl tím pádem jako zmatený, tím pádem a jistotou, že to již nejde a nepůjde, že je konec.

Rýdl musil putnu sám vzít a Plška domů zavést. Udělal to bez velké chuti a cestou starci domlouval, co ho to napadlo, co chce on, osmdesátiletý člověk, ještě tohle. Domlouval mu, k prahu dovedl, putnu na síň pohodil a dost. Odešel, nezeptal se, co a jak, proč to dělal, proč se tak pustil, on, osmdesátiletý. Staroch zmatený, sklíčený, si ani neposteskl, netroufal si, bál se hospodáře, nevyznal se, že nic nemá, nic, že ho nouze vyhnala, že jde už hlad.

Namáhavě přešel vysoký práh a čmolouchal se jako opilý k posteli. Ležel pak celý den; tělo, všechny kosti ho bolely, a druhého dne těžko se doploužil k oknu. Tu uviděl Dušánkův povoz, který nepoznal, a od kterého zase lhostejně obrátil mdlé, vybledlé, modré oči.

Odešel od okna k posteli, usedl na ni a seděl sehnutý, tiše se modle, až ho hřbet začal opět bolet. Ulehl napoko ustrojený, a ležel až k polední. Pak se vypravil s vysokou holfí v jedné a s hrníčkem ve druhé ruce do statku k Benešom za krejcar pro mléko.

Když se navrátil, zamodraly se řídké kotouče dýmu nad jeho chalupou; dlouho však nestoupaly do jarního, prozářeného vzduchu. Pak už netopil ani navečer, ani nazejtří ráno. V poledne si

zašel opět pro mléko, ale to již neplatil, to selku požádal, nejistě, jako se strachem, aby mu uvěřila.

Neodbyla ho a přenechala mléko na dluh. Doma nasbíral trochu chrastí, co ho ještě měl na sni, svařil si mléko a rozmáčel v něm starou kůrku, kterou vybral z hromádky seschlých kůrek v staré almaře, plné malování, tulipánů, růží a divných, pestrých ptáků, zobajících ovoce živě malované.

Ruce se mu chvěly, jak lovil ta namočená a ne zcela rozmočená sousta dřevěnou lžicí z babníčku a bezzubá ústa a stařecky vyvstalá brada se mu házely, jak kůrky přemílal a přehazoval. Pak se mu nohy třásly, když příštího dne šel zase do Benešova statku pro hrneček mléka a zase na úvěr. Selku nezastal, děvečka mu mléko naměřila. Neřekla nic o penězích, ale zaslechl, jak odcházel, že volala do sednice za selkou:

„Starej Plšek zasejc neplatil.“

Zarazil u prahu, hrneček se mu v ruce třásl, a čekal o hůl schýleně opřený, že selka snad za ním vyběhne. Nevyběhla, ani nezavolala, a přece odcházel jako vinník. Pro mléko si už příštího poledne nešel. Báł se. Jedl už jen kůrky ve vodě namočené, aby konejšil žaludek, jenž mu zůstal věrný a dobře sloužil, či dobře chtěl sloužit.

Plšek slábl, cítil to, žaludek se svíral, nohy se třásly. Přes tu chvíli polehoval, pak opět seděl a začínal se modlit, Pánaboha prosit z úzkostné duše, aby se smíloval, aby to nějak obrátil. Na padolského faráře vzpomínal, ten kdyby věděl, ten že by ho tak nenechal. Kdyby tam mohl dojít. Ten by dal najíst.

Maloval si, co by dostal, jak by jedl, kus chleba, hodný kus — Na jídlo myslil, jako mu teď myšlenky pořád za ním utíkaly. A jak na farskou pomoc připadl, odvážil se ven, namáhal se, zkusil to. Nedošel však ani na kraj Padolí, a již nemohl s místa. Stěžil se domů doplahočil, stavil se u sousedů a vyzvídal, vědí-li, bude-li v neděli cvičení, přijede-li pan farář. V neděli ne, slyšel, až za týden, že je tak s kazatelny ohlášeno, ale že to není jisto, přijde-li farář nebo kaplan, ale nejspíše že sám farář.

Mrzelo ho, co mu to povídají, že snad kaplan přijede, co by kaplan, vždyť farář povídal, že se tu staví. A pak se Plšek optal, plaše, jako by se styděl, jestliže by mu soused nepůjčil bochníček chleba, nebo alespoň kus.

Soused, tkadlec, neměl ani bochníček, ani kus, vymluvil se, že jim chlebiček došel, a nahoře v městečku že ještě žádný nebyl. Dívali se za Plškem, jak se těžko drápe do své chaloupky, jak tam zalzá, a povídali si, že je nějak přepadlý, a co že si někoho pro chleba nepošle, však že na něj má v přítruhletí grošů dost, co že si nepošle, když sám nemůže.

To bylo ve čtvrtek. V pátek ho sousedé neviděli po celý den. Před chalupu ani nevylezl, a také netopil. Seděl, polehoval, v peřinách nohy ohříval. Zábly ho a cítil, že mu také ruce stýdnou. A hlava ho začala bolet. Hlad dorážel —

Plšek se rozpomínal, že by mohl něco prodat, aby mohl nahoře u Benešů zaplatit, aby si mohl mléko nebo chleba koupit. Ale co, co — Zapadlé oči (toho dne se již podivně leskly), rozhlížely se chudou světličkou a neshlédly nic. A jak dál vzpomínal a myslí svůj majetek probíral, nenašel nic nežli putýnku na síni. A té prodat nechtěl, nemohl, jak si říkal, kdyby přece —

Hlad se již nedal ošidit, a Plšek už nic na něj neměl. Poslední kůrku namočil do hrníčku vody.

Ráno, bylo v sobotu, začal se modlit, ale přestal, jak vzpomněl, že je sobota a že by se mohl najísti, kdyby — Začal se strojit, pak vytáhl z prázdné truhličky šátek a nesl ho na stůl, jako by břímě nesl. Ten modrý, plátěný šátek byl po nebožce sestře, v něm z městečka vždycky chleba nosila, krásně vypečený, s bílou, zamoučenou kůrkou spodní, a tak krásně voněl — A boží dar v něm vždycky v neděli přinesla, kolik kousků, žemličky a podbělky; byly takové měkké. Ta vůně chlebová mu stoupala zrovna do hlavy a chuť čerstvého pečiva hlad jen ještě více dráždila.

Když ten šátek z truhličky vynášel, nebyl ještě rozhodnut, ještě se bránil.

Ale nebylo zbylí ani pomoci. Zavzdychal bolestně a víčka mu

krvavě podběhla, když šátek do uzlu vázal. Nebylo jiné pomoci, ač se bránil, seč byl; sám nic nezmůže, už musí jiné poprosit. Tak si řekl a tak se rozhodl.

Od sousedů ho viděli, jak vychází s tím uzlem přes levou a v pravé ruce hůl, jež nad něj vysoko trčela, nad jeho hlavu dlouhých, bílých vlasů pod třírohým starým kloboukem. Překračoval zvolna, s namáháním svůj vysoký práh a těžko, jakoby s břemenem, zacházel do vsi.

„Snad nejde prosit!“ zvolal souseď od stavu.

„To snad ne — dyť on —“

„Ale je sobota a jde s uzlem.“

„A tuhle si kus chleba vypůjčoval.“

„Opravdu, inu, na mou, tak on Plšek taky nemá, a pravda.“ vzpomínal souseď, „dyť celou zimu nikde nebyl, nic nevydál. A teď on — Inu, co taky, Jezus Marja, starej člověk —“ rozhodl resignovaně nepřekvapen tím osudem starých mozourníků a trhnuv brdem, začal kvapněji pohazovat člunkem, jako by chtěl dohonit, co za tu chvíli zameškal.

Ale tkalcová, jakoby zmámena tím osudem starého souseďa, nehýbala se od okna, dívala se upřeně za Plškem a v tom mluvila:

„To už je tak — že von chudák musí, na starý kolena — dlouho se bránil.“

Plšek šel, musil na žebrotu, z nouze, z hladu. Nastalo, čeho se tak dlouho bál. Sousedovu chalupu minul, i druhou, až do prvního selského statku se obrátil a kráčel k němu zvolna, šouravým, váhavým krokem. V klenuté bráně z červeného pískovce se zastavil, hned se však vytrhl, když ohlédnuv se, spatřil za sebou pod stromy starou Kosafku a s ní starou Vojtěšku, žebravé báby. Jak přecházel nádvořím, klopal hlavu, neboť zahlédl, že se pacholek i sedlákův syn od vozu, který chystali, po něm ohlížejí a na něj ukazují. A pokora jako by s ním, za tím jeho uzlem šla a nutila ho. Hned na záspí smekl a s obnaženou bílou hlavou vešel do síně, ztěžka, kudy jindy chutě a směle chodíval, a ozval se sniženým hlasem, zachvěl se a prosil o boží almužnu.

Selka stanula na prahu světnice.

„A bože, Plšku, vy!“ divila se upřímně a ne šetrně, „co to, že taky vy —“

Umlkla však, když shlédla, že starcova zardělá víčka se zamíhala a že slze se mu svezly po vrásčité, přižloutlé tváři. Začal, že už nemůže dělat (brada se mu třásla), že se dost bránil, tuhle že chtěl zas pro kvasnice, a soukat — že není co —

Selka mu dala brambory do uzlu i kus chleba. Děkoval ze síně až na zásep, a neviděl ani, že ty dvě báby, Kosařka a Vojtěška, do kterých u dveří vrazil, se na něj tak černě podívaly. Sel o stavení dál, sehnutý, s uzlem, minul ten, onen příbytek, počítal, kde by ho neodbyli. Až k Benešom do statku došel.

Beneška teprve žasla, když ho s uzlem u prahu shlédla, ale ta se nejmíň vyptávala. V duchu starocha politovala, hned almužnu mu sháněla, a když zase tak bojácně začal se omlouvat, že za to mlíko přinese, jak jen — odbyla ho zkrátka, ale dobrosrdečně, co by o tom mluvil, ať si jen zas přijde, každé poledne. A do světnice musil; usedl na lavici u kamen, kamž mu přinesla na misce kysela, teplého kysela s brambory, a to tak chutnalo a hřálo v útrokách.

„Zaplať Pánbůh, naděl Pánbůh,“ děkoval vroucněji nežli kde jinde, nasycen a ještě více potěšen, že Beneška je na něj tak hodná, že nic neomluvila a ještě že ho pozvala, aby si jen přišel.

Před polednem doplžil se do své chalupy o hůl opřen, s plným uzlem na ruce. U sousedů si ho všimli, jak se vracel, i toho, že k večeru se nad Plškovým baráčkem z komína kouřilo, po prvé, po několika dnech, a povídali si, co si dnes asi strojí, jistě že si vaří bandory.

V pondělí po snídani zašel si farář Havlovický do zahrady. Prohlédla proti loňsku, vypadala onačeji nežli dříve, za nebožtíka faráře. Cestičky světlým pískem posypané probělávaly se mezi oroseným, mladým trávníkem a mezi záhony a políčky nově zřízenými, plnými sazenic, keřů a květin.

Už mnoho kvetlo, modřenek, plné, zardělé chudobky, sněžné narcisky, rudé primule a macešky. A všecko tak svěží toho rána, květ, tráva i vzduch jasně prozářený, do něhož se rozléhal s větví ovocných stromů radostný švehol.

Farář Havlovický, pokuřuje z dýmky, přehlížel své dílo, nachyloval se nad záhonky, obracel hlavu do korun. Ale dlouho tak neobcházel. Sestra Františka, svěží jako květ, přiběhla za ním, že má jít domů, že tam jsou dva z Poříče.

Čekali v čeledníku dva synkové poříčtí, nedělně ustrojení, ve vysokých botách, tuhých, lesklých holení, v koženkách a modrých, soukenných kazajkách, ždímajíce černé soukenné čepice beránkem lemované.

O funus přišli, tak ten menší, smělejší oznamoval, že umřel starý Plšek, tady z té chaloupky. Farář Havlovický, jenž stavěl dýmku do kouta na okno, prudce se obrátil.

„Co to povídáte! Starý Plšek! A kdy?“

„Nejspíš včera ráno nebo v noci ze soboty na neděli. To se neví, on žádný u něho nebyl,“ vykládal menší, a ten větší, nemluvnější, doplnil:

„Tak najednou, a jako by usnul.“

„Co se mu stalo? Stonal?“ farář se ptal s účastenstvím, dychtivě, cítě znepokojení a neurčitou výčitku ve svém nitru.

„Ani nestonal, nic. V sobotu byl ještě prosit.“

„Plšek chodil prosit?“

„To bylo po prvé, jako tuhle sobotu,“ ozval se ten delší, „předevčírem —“

„To ho Klimšovi, jako u sousedů, viděli, jak jde s uzlem domů, a pak ho už neviděli. Ale navečír eště topil, to viděli. A ráno nic, to se už neukázal.“

„A sousedům to nebylo divné?“ ptal se farář.

„Nebylo, on, Plšek, třeba celý den nevylez ze stavení,“ vysvětloval ten delší, nehovorný, a soudruh dále vypravoval.

„V poledne, jako včera, v neděli, si Beneška vzpomněla, co že si Plšek nejde pro mlíko, jak mu v sobotu řekla, a povídá douce:

Anka, jdi, dones mu tam mlíka, snad nemože, je ňáko na nohy pryč, včera jsem si ho všimla, nebo mu je chuře. Ďouka šla, přijde do sednice, Plšek ležel na posteli. Volala ho, aby vstával, ale Plšek ani muk, nic.“

„Byl už mrtvý.“

Synek kývl hlavou.

„Byl. Ďouka se lekla, vylítla ven, křičela, volala sousedy. Ale už nic naplat. Už ho nevzkřísili. Plšek už tuhý, studený. Povídali, že měl lehkou smrt, že zrovna usnul. Eště se najedl, povídali, litovali ho, a že dlouho žebrat nemusel, že se jen jednou najed'. Eště stál hrníček se šlupkama —“

„A na okně,“ vpadl ten nemluvný, „našli hrníček vody a v něm kus namočený kúrky.“

„Chudák, tak tomu přece neušel,“ povzdechl farář a synkú se otázal:

„A vy mu jdete o funus.“

„Jdeme, jemnostpane, dycky jsme mu to slíbovali, že dyž je svobodnej mládenec, ze všech nejstarší, že mu vystrojíme funus, jak se na mládence sluší a patří.“

„A to bysme prosili, jemnostpane, slavnej. My jsme se zdali, tak ať to něco stojí.“

„Pochováme ho, mládenci, jak se sluší, to je teď má starost. Já mu to přímo slíbil, abyste věděli, když jsem ho navštívil, aby se o pohřeb nestaral.“

„Však taky o tom všude povídal,“ vzpomenu ten menší. „Beneška o tom vypravovala.“

„Pohřeb mu vystrojíme,“ řekl farář, hledě před se, „ale kdybychom se byli víc o něj starali, aby se neměl nakonec tak zle.“ Farář sám sebe také vinil, vytýkáje si, že na Plška pozapomněl. Od mláďenců nevezal nic a vyzval je, aby se o pohřeb dál už nestarali, to jako by už bylo vyjednáno.

Když odešli, na dýmku si už nevzpomněl a také ne hned na zahrádku. Chodil čeledníkem, uvažoval o Plškovi a jeho osudu a pak vypravoval o něm panímámě, když se přišla zeptat. Mínila vstu-

pujíc, že to bude nějaký velký funus. Ale podivila se, když uslyšela, co jí. Neptala se, ale tušila najisto, že syn, jak ho znala, bude ještě připlácet.

Oba poříční synkové, když měli takový úkol, stavili se, jak přišli z fary, na městečku „U zeleného stromu“. Posilovali se, vypravovali o Plškovi i o faráři, a poněvadž jim pivo zachutnalo a poněvadž to, co povídali, všichni náramně poslouchali a to, proč oba do Padolí přišli, chválili, stavili se také níž v Langrovské hospodě. Odtud odcházeli již v soumrak.

V tu dobu, když staré buky a javor za Plškovou chalupou v travnatém vysokém břehu splývaly v mohutnou, vysokou siluetu měkkých kontur, linula se v tichý, májový soumrak z Plškovy klícky nízkými okny zardělá zář.

A kolem toho tichého hnízda bylo živo v tu klidnou, jindy až mrtvou chvíli. Troulili se od Plškovy chalupy mužští, kteří přinesli z městečka truhlu s křížem zlatou pěnou pozlaceným, pěkně bílou jako pro mládence, přicházela drobná „chasa“, která se tam byla podívat. A ještě se na síni tlačila, i u oken, jak je nechtěly do světnice pustit ženské, strojící Plška do rakve, sousedka, její máma a stará Rousková „vobcházečka“, která už jich tolik do truhly oblékla a tolikrát ves i sousedství obešla, kdykoliv oznamovala něčí smrt a zvala, aby pomohli vyprovodit toho neb onoho nebožtíka.

Přišli lidé ze sousedních přibytků, také Beneška, děvčata, jež přinesla obrázky do truhly, věneček z rozmarýny mrtvému na hlavu a prut rozmarýny do tuhých, voskových rukou, na životě zkřížených, jež Rousková před tím ovinula růžencem. Byl to Plškův, ten, který tolikrát prsty propouštěl, zrno po zrnu, v tiché, zkroušené pobožnosti i v úzkostech.

Jak se tak ženské na mrtvého zadívaly, mladé i starší, připadalo jim živě, co zkusil, co se nadřel. Vzpomínaly na to, tu ta u rakve slovem, s povzdechem to napověděla, ale tlumeně, z šetrné bázně před mrtvým. Některá zaslzela, i Beneška selka, i to ono děvče, a v tom pohnutí náhlém, ale ne skličujícím a drtícím, proslazeném

sebelibým uspokojením, co mu udělaly, hleděly na dědečka, drobného, vyhublého, v bílém rubáši, v obrázcích, hleděly na jeho dlouhé, bílé vlasy, pěkně cestičkou rozdělené, jak splývaly jako stříbro v tichém prosvitu až na ramena.

Šeptaly si, jak pěkně vypadá, jako by spal, ten že měl krásnou smrt, jak mu to sluší, a kdyby chudák věděl, jak to má všechno pěkně a jaký bude mít slavný funus —

Pak se ztrácela jedna po druhé, až poslední odcházela stará vobcházečka Rousková, odnášejíc, co našla bramborů a chleba, až na několik bramborů všecku zásobu, kterou si nebožtík v sobotu tak těžce, až slzavě vyprosil. Vzala to, protože to už nebylo ničím a že sama neměla nazbyt. Ale dřív postavila starému Plškovi k hlavám na stůl, poblíže něhož rakev postavili na židli a lavici, hořící lampičku. Hořela plamínkem, pohazovala drobnou, vyschlou hlavu nebožtíkovu zapadlých spánků, zavřených, prohnědlých víček, i dlouhé bílé vlasy jeho prchavými, chudými svity, jež vstávaly, vzjímaly se, prošlehovaly i výš nad stůl, k obrázkům v rohu, na skle namalovaným, ztopeným v šero. A v koutech ještě hustší i v okénkách a venku tma, ticho vlažné, májové noci, tma ve výši pod nebem i po zemi, jež čekala v roztoužení tichou vláhu.

Starý Plšek spal ve své klícce bez bolesti, bez starosti. Po půlnoci se spustil tichý, hustý déšť; staré buky a javor na vysokém břehu za chalupou se rozšuměly. Jejich koruny zdvíhaly se a klešaly, černými vlnami kolébaly se v rozkoši prochvívajících každou haluzku, všechen strom, od vrcholu až do kořene. Ke starým stromům jako přitlačená prokmitovala svou bělou Plškova nízká chaloupka; zpod jejich černého baldachýnu mžikalo rudě její třaslavé světélko, jako jiskra tonoucí v šumných tmách.

Až do svítání padal tichý, hustý déšť. Nic nepohromil, mile přijala ho země.

Probudila se osvěžená, kvetoucí, sličná, rozveselená. V hlasném šveholu, ve veselém ptáku přehudání zvučela její radost, blaho toho libého probuzení.

Cesty brzo zas oschly. Pořící vesnicí jel od Náchoda kočár.

Důchodní Schmidt v něm seděl, jemu po levém boku paní jeho v novém slaměném módním klobouce, jenž byl jako kukaň a na němž se krásné pštrosí péro čepejřilo, jak je za rychlé jízdy vzduch ostřeji ovíval.

Na konci vsi na samých hranicích městečka Padolí pozdržel kočí koně, aby šli volněji. Paní sama mu tak poručila, obracejíc se vpravo k bílé Plškové chaloupce, dál od cesty, kdež ve vysokém břehu vznášely se buky, omladlé haluze, leskle zelené do zářícího vzduchu.

„To je nějaký pohřeb,“ řekla paní po německu a živě dodala: „Podívej se, Fric, nějaký slavný, co je družic a mládenců a z takového baráčku!“

„Na to mají peněz,“ zabručel důchodní, netečně se ohlédnuv. „Jed!“ poručil kočímu.

Bič pošvihl vzduchem, koně se dali zase do bystrého klusu.

Paní důchodní se ještě ohlížela. Viděla u chalupy pestrý zástup, nejvíce ženských, staré v bílých plachetkách a zástěrách, jak chodily na pohřby, staré mužské i děti, i muzikanty čekající před chalupou.

To však už nespátřila, jak mládenci s rozmarýnou a bílou pentličkou na prsou vynášejí rakev, jak stanuvše u prahu, třikrát se ho rakví na kříž dotkli.

To se nebožtík loučil se svým příbytkem.

Panský kočár zajel rychle mezi stavení. Ale žalostné zakvílení klarinetu a po něm několik taktů smutečního pochodu na všechny nástroje za zámeckými ještě doletělo. To již jeli dolejším koncem Padolí. Důchodňová se již neohlížela, již jen před se a upřeně hleděla nedbajíc, že manžel začal už zívát.

Za hlaholu zvonů, s muzikou donesli nejstaršího mládence bělovlasého do kostela. Po mši odnesli Plška ke hrobu. Učitel Kalina, jeho zpěváci a zpěvačky zpívali žalm, hudba je doprovázela. Nad hrobem se tu tam oko zarosilo, staří se modlili s farářem pobožně, mladí roztržitěji. Už myslili na zpáteční cestu, na muziku.

A šli pak, a muzika je vedla veselým kouskem. Šli zase párem,

ale ne již tak vážným krokem. V nohách už hrálo, těšili se na tanec. Neměli daleko. Na „městečku“, v Langrovské hospodě zůstali a tam se hned roztočili. Za nimi se trousili ze hřbitova ostatní, a všichni domů, až i poslední odešli, kteří se ještě zastavili u svých hrobů, povzdychnout, živěji vzpomenout, pomodlit se.

Starý Plšek ostal sám. A měl klid a pokoj —

Minuly roky. Tolik hrůzy tu zažil farář Havlovický, tolik lidské bídy přehlédl, tělesné i morální. Plány jeho a dílo dosud odpočívaly. Nemohl se k nim pro ostatní vzchopit. Někdy cítil prázdno v duši a teskno. V zimě ztratil svého nejmilejšího souseda, P. Ludvíka, jenž se dostal za faráře do Studnic u České Skalice. Odstěhoval se tam v lednu nového roku 1833 a psal odtud až na jaře. Psaní došlo Havlovického, když se chystal do „far“ na pole. I četl list cestou. Přítel vypisoval, jaké měl a má v Studnicích nesnáze

se zanedbaným kostelem a hřbitovem, ale těšil se, že mu přece zbude volný čas na staré zápisy a listiny, jak se na tu práci těší, „vždyť nemohou býti lhostejné památky zašlých časů vděčnému, vlast milujícímu synu. A bude-li zle, vzpomenu si, jak jsem si už kolikrát vzpomněl, na Tvého starého chalupníka, jak jsi o něm vypravoval, víš? „A živ se znova“ —“

Když došel farář Havlovický nad březinu, zadíval se dolů na Padolí a na všecku pohorskou krajinu. Přítelovo psaní dotklo se duše a tím pohledem tu okřivala. Jako by tu mízu a sílu jarní, kterou krajina oživila a bujně se zelenala, začal také cítit. Náhle dojat, s láskou zase hleděl na chudý kraj. Jaké rány dostal za poslední dvě léta, „jeho dítě i pacient“, jak jej zrovna tu, před Ludvíkem nazval. A on sám, jak byl těmi ranami odražen na cestě za svým úkolem! Co je zmařeno! Než leccos se přece ujalo, něco zase raší a vypučí, a ostatek — jak to řekl starý Plšek, když mu vzdorná půda vyhodila hak: „A živ se znova! — — A přeci se to událo! —“ Musí tedy vydržet na té „nepojezdné“ zemi a třeba do oupadu —